

Orientering

om cand. psychol.-studiet

i Bergen

Bjørn Christiansen
Universitetet i Bergen

Embetsstudiet i psykologi ved Universitetet i Bergen har som primært siktemål å gi en fagpsykologisk yrkesutdanning. I motsetning til magistergradsstudiet, som er en forskerutdanning med teoretisk og vitenskapelig siktepunkt, er embetsstudiet i større grad beregnet på studenter som ønsker å kvalifisere seg for praktisk psykologisk arbeid.

Psykologyrket er ikke en statisk profesjon, men et yrke i omforming og utvikling. Den yrkesaktive psykolog er forpliktet til å holde seg à jour med sitt fag. I yrkesrollen inngår ikke bare utføring av praktiske rutineoppgaver, men også innsamling av ny viten og ny erfaring som kan forbedre psykologens arbeidsinnsats. Teoretisk og forskningsmessig opplæring har derfor en nødvendig plass i embetsstudiet.

Psykologstillinger er i dag opprettet på de fleste av samfunnslivets områder. Vi finner en del psykologstillinger innen industri og arbeidsliv, innen militærvesenet, innen fengselsvesenet, ganske mange innen skolevesenet, og innen helsestelletts forskjellige organer. Flere psykologer er knyttet til vitenskapelig virksomhet ved universitet og høyskoler. Det finnes også en gruppe psykologer i privat praksis, altså som selvstendige næringsdrivende.

Psykologutdanningen i Oslo

Det har i de senere år vært stor etterspørsel etter fagutdannede psykologer. Inntil ganske nylig ble slik fagutdanning i Norge utelukkende gitt ved Universitetet i Oslo. Siden man stod overfor et mangeartet stillingstilbud for psykologer, var det ikke til å unngå at studieopplegget i noen grad kom til å bære preg av dette. Lov om embetseksamen i psykologi (1956) stilte den enkelte student relativt fritt med hensyn til hvilke spesialområder av psykologien han ville konsentrere seg om. I Oslo foreligger det i dag videregående undervisningstilbud både i utviklingspsykologi, kli-

nisk barnepsykologi, klinisk voksenpsykologi, sosialpsykologi, kognitiv psykologi, rådgivningspsykologi og eksperimentalpsykologi.

Den store grad av valgfrihet og fleksibilitet som særpræger studieordningen i Oslo, er en betydelig styrke, men også en svakhet. Styrken ligger i at den åpner mulighet for nye fagkombinasjoner, for teoretisk fordypelse og refleksjon, for valgfrihet i studietempo og arbeidsinnsats. En svakhet ved opplegget er at det lett medfører en fragmentering blant studenter og lærere etter interesseområder, en relativt dårlig integrering mellom den teoretiske og praktiske opplæring, og en mangel på helhetsperspektiv og bredde i utdanningen av de studenter som sikter mot en praktisk psykologisk yrkeskarriere. En bred orientering er her ønskelig for å lette samarbeidet med andre yrkesgrupper, ikke minst innen helse-sektoren og den offentlige administrasjon.

Embetsstudiet i Bergen er et alternativ til Oslo

Det psykologiske embetsstudium i Bergen er ment som et alternativ til studiet i Oslo. Det faktum at studiene er forskjellig utformet, har flere fordeler. Det gjør det lettere for det enkelte studiested å forsøke nye veier i fagopplegg og undervisning. Ulikheter i studieplaner stiller lærere og studenter overfor faglige alternativer som gir den enkelte utdanningsinstitusjon en særegen faglig profil. Dette er særlig viktig for en ny institusjon siden det understreker at den ikke bare representerer en geografisk utplassering med filialundervisning som formål.

Det psykologiske embetsstudium sikter primært mot en praktisk yrkesutdannelse. De uteksaminerte kandidater vil tre inn i stillinger hvor de må bære ansvar for medmenneskers velferd og livssituasjon. Det faller derfor en spesiell forpliktelse på en institusjon som skal kvalifisere dem for dette arbeidet. Dette får konsekvenser for det opplegg som danner rammen for studiet.

Den første bevilgning til oppbyggingen av et embetsstudium i psykologi i Bergen ble gitt på statsbudsjettet for 1969. I Stortingsproposisjon nr. 1 for dette år, avgitt 6.9.68, anbefaler Kirke- og undervisningsdepartementet at Stortinget bevilger penger til igangsettelse av studiet. I Departementets begrunnelse heter det bl. a.:

„Frå 1969 blir det gjort framlegg om at Universitetet i Bergen kan ta til med undervisning til psykologisk embetseksamen Det er stor etterspurnad etter psykologer, og da studietilhøva i Oslo i dette faget er vanskelege, vil dette gi ein god auke i utdanningskapasiteten. Dessutan vil studieplanen i Bergen bli noko annleis enn i Oslo, med meir vekt på det praktisk-kliniske arbeid, og studentane kan da velje det studietilbodet som høver best.“ (Understreket her).

Man finner nøyaktig den samme begrunnelse i Departementets budsjettforslag for 1970, hvor det anbefales at Stortinget fortsetter sine bevilgninger til utbyggingen av psykologistudiet i Bergen.

I skriv fra Det akademiske kollegium ved Universitetet i Bergen til Departementet, datert 29. januar 1969, presiseres nærmere hva som menes med vekt på det praktisk-kliniske arbeid:

„Det studiemessige opplegget for embetsstudiet i psykologi ved Universitetet i Bergen er foreslått noe annerledes enn for det eksisterende psykologistudiet i Oslo. . . . En viktig forskjell ligger i det nære samarbeid som det i Bergen er forutsatt med de medisinske avdelinger og som vil medføre en styrking av studiet i retning av medisinsk psykologi. Dette vil styrke de ferdige kandidaters kompetanse til å tjenestegjøre i psykiatrisk/psykologiske institusjoner, hvor det i dag er størst mangel på psykologer.“

Man tar altså i Bergen særlig sikte på å utdanne psykologer som ønsker å arbeide innenfor det psykiske helsevern i vid forstand. Dette betyr ikke at undervisningen ensidig vil bli rettet mot å kvalifisere studentene for arbeid ved medisinske institusjoner. 2. avdeling av studiet er tenkt å omfatte undervisning både i klinisk barnepsykologi, klinisk voksenpsykologi, praktisk organisasjonspsykologi („community psychology“), klinisk nevropsykologi og praktisk pedagogisk psykologi („spesial pedagogikk“). Siktepunktet blir altså et slags generisk eller allment orientert praktisk-klinisk studium. Det vil bli gitt en viss mulighet for spesialisering, men dette vil bli langt mindre fremtredende enn hva tilfellet er ved studieopplegget i Oslo. Når det gjelder studentenes videre spesialisering i Bergen, er denne planlagt å bli tatt hånd om først og fremst gjennom organiserte etterutdanningsprogrammer.

Rammeplan for embetsstudiet i Bergen

Det psykologiske embetsstudium bygger på examen philosophicum og på grunnfagseksamen i psykologi. Den første av disse eksamener regnes vanligvis å ta et halvt semester, den siste to semester.

Studiet er delt opp i to avdelinger. 1. avdeling har en beregnet normal studietid på 6 semester, og 2. avdeling en studietid på 4 semester. Den totale studietid fra examen artium til cand. psychol.-eksamen blir dermed 6 til 7 år.

Studiets *1. avdeling* er ment å gi en videregående teoretisk og metodisk innføring i de psykologiske grunndisipliner og i de viktigste støttedisipliner til psykologien. 1. avdeling inneholder 6 avsnitt. 1. avsnitt omfatter fysiologisk psykologi, nevroanatomi, genetikk og statistikk; 2. avsnitt: kognitiv psykologi og psykometri; 3. avsnitt: sosialpsykologi, EDB og samfunnsvitenskap; 4. avsnitt: kognitiv personlighetspsykologi, religionspsykologi og psykopatologi; 5. avsnitt: somatisk personlighetspsykologi (psykofysio-

logi) og klinisk fysiologi; 6. avsnitt: arbeid med vitenskapelig hovedoppgave. Det blir avholdt separate eksamener ved avslutningen av hvert av de fem første studieavsnitt. Disse studieavsnittene vil alle inneholde obligatoriske laboratoriekurs hvor studentene skal utføre eksperimentelle undersøkelser. Hensikten med dette er å understreke at psykologisk teori løsrivet fra en direkte fenomenkonfrontasjon er av begrenset verdi. Opplæring i naturvitenskapelig og metodisk tenkning vil komme sentralt inn i bildet. I forbindelse med laboratoriekursene skriver studentene selvvalgte oppgaver, såkalte spesialoppgaver, som teller med ved karakterfastsettelsen. 1. avdeling er ment å dekke de sentrale hovedperspektiver innen moderne teoretisk psykologi. Avdelingen avsluttes med utarbeidelse av et vitenskapelig arbeid (hovedoppgave) over et emne som kan velges fritt innen en av de psykologiske grunndisipliner. Disse er: 1) fysiologisk psykologi, 2) kognitiv psykologi, 3) psykometri, 4) sosialpsykologi, 5) personlighetspsykologi og 6) psykofysiologi.

Utviklingspsykologiske perspektiver vil inngå som elementer i de fleste av disse disipliner. En har derfor ikke funnet det nødvendig å skille ut fag som barnepsykologi, ungdomspsykologi, voksenpsykologi og geriatrisk psykologi.

De lærere som har ansvaret for undervisningen i studiets 1. avdeling, har alle sin faglige forankring innen en av grunndisiplinene. Deres oppgave blir dermed å meddele videre til de nye studenter hva de mener at deres eget fagområde har å tilby av vesentlig kunnskap og erfaring, dvs. hva de oppfatter som viktig for studentene å bringe med seg fra dette fagområdet i deres senere praktisk-kliniske arbeid som psykologer. Det blir dermed opp til lærerne å velge ut det pensum, de metoder, laboratorieøvelser og demonstrasjoner fra området som de mener er vesentlige og verdifulle. Hvis en lærer skulle tvile på at hans eget fagområde inneholder ting av betydning for studentenes senere yrkesutøvelse, vil det være andre lærere som har den motsatte følelse og gjerne ser at deres eget fagområde får en bredere plass i det totale undervisningsopplegg.

Vi har ingen garanti for at de grunndisipliner vi foreløpig har valgt å utbygge, vil opprettholde sin tilnærmet likevektige plass i systemet i fremtiden. Det sentrale spørsmål vil her være hvilke utviklingslinjer som kommer til å prege teoretisk og anvendt psykologi, spørsmål som det ikke er noen gitt å ha et definitivt svar på i dagens situasjon.

Studiets 2. avdeling er, som tidligere nevnt, planlagt oppbygd som en allment orientert, praktisk-klinisk yrkesforberedende utdanning. Avdelingen er tekt å inneholde 3 avsnitt. 1. afsnitt, som strekker seg over ett semester, er en førpraksistermin med forelesninger, øvelser og seminarer i

psykodiagnostikk, samtaleteknikk, spesialpedagogikk og institusjonsproblematikk. Annet avsnitt, som strekker seg over to semestre, en viet klinisk institusjonspraksis med praktikumseminarer i bl. a. diagnostikk, gruppe- og individualterapi. Det forutsettes at studentene får arbeidserfaring fra 5 forskjellige institusjonstyper: fra arbeidspsykologi, pedagogisk-psykologisk, nevrologisk-psykologisk, og det tunge og lette psykiatrisk-psykologiske arbeid. I inneværende år forsøker vi her en ordning hvor studentene roterer mellom fem forskjellige institusjoner – slik at de på hvert sted praktiserer 15–20 timer i uken i 7 uker. I tilknytning til sin praksistjeneste får studentene ukentlige veiledningstimer hos institusjonsansatte psykologer. Forsøket er kommet i stand som en ekstraordinær avlastningsundervisning for Universitetet i Oslo.

I det tredje og siste avsnitt, som strekker seg over ett semester, skriver studentene sine spesialoppgaver, samtidig som de følger kurs i psykologiske konsultasjonsmetoder og skaffer seg relevant institusjonspraksis for senere arbeid på dette felt.

Et fremtredende trekk ved 2. avdelingsundervisningen er det nære samarbeid som finner sted med universitetets egne medisinske avdelinger og med andre utenforliggende sosiale institusjoner. For øyeblikket er over 20 forskjellige institusjoner i Bergensområdet trukket inn i psykologistudentenes praksisundervisning.

En mindre gruppe studenter forventes etter hvert å komme ut av studiets 1. avdeling uten å være spesielt motivert for å gjennomgå en videregående praktisk betont yrkesutdanning. Dette er bl. a. studenter som er blitt sterkt faglig engasjert i ett av de psykologiske basalfag som utgjør hjørnesteinene i 1. avdeling. For disse vil videregående teoretiske studier innen et avgrenset psykologisk forskningsområde være det mest tillokkende. Dette er studenter som etter en tids psykologistudier finner ut at de er mer interessert i et slags magistergradsstudium enn i en praktisk betont psykologisk embetseksamen. For å imøtekomme disse studenters ønsker er det planer om å utvikle en egen toårig teoretisk studielinje i 2. avdeling. Også disse studenter forutsettes altså først å ha gjennomgått alle de forskjellige avsnittseksamener som inngår i 1. avdeling. Deres spesialinteresser må her underordnes de krav til utdanningsbredde som er nødvendig for dem som sikter mot en praktisk-psykologisk utdanning. Men kravet er også motivert med at en viss bredde er ønskelig for å sikre et velbegrunnet valg av spesialområde, og at dette vil være dem selv til hjelp senere når de skal samarbeide med kolleger innen forskning og undervisning. En slik teoretisk 2. avdeling kan i prinsippet foregå ved alle de instituttavdelinger som inngår i embetsstudiet.

Opptaksvilkår for embetsstudiet

Embetsstudiet i psykologi både i Oslo og Bergen bygger på grunnfags-eksamen i psykologi. Opptak i studiet forutsetter at denne eksamen er avlagt med ikke dårligere enn laudabelt resultat. Det er for øvrig uten betydning ved hvilket universitet grunnfagseksamen er blitt avlagt. Denne eksamen kan i dag avlegges både i Bergen, Oslo og Trondheim.

Både i Oslo og Bergen er det adgangsregulering ved embetsstudiet i psykologi. Dette betyr ikke at studiet er et lukket studium, men at det begge steder kan oppstå ventekøer, i Oslo fortrinnsvis foran metodekursene i 1. avdeling og en del spesialkurser i 2. avdeling. Eventuell ventetid i Bergen er begrenset til selve det innledende opptak i studiet.

Adgangsreguleringen ved studiene skyldes en god del individuell veiledning og deltagelse i kurser og laboratorieøvelser. Denne undervisningsform gjør det nødvendig å arbeide med studentgrupper som er tallmessig begrenset.

Embetsstudiet i Bergen er et nytt studium. Den første gruppe av studenter ble opptatt i studiet våren 1969. For 1969 ble opptaket av nye studenter begrenset til 12 pr. semester, og samme begrensning vil gjelde i 1970. Hvis de nødvendige undervisningsressurser kan skaffes til veie, er det meningen å øke opptakskvoten til det dobbelte fra 1971.

Den planlagte avdelingsutbygging av Psykologisk institutt i Bergen

Grunnfagsstudiet

Avdeling for allmennpsykologi

Embetsstudiets 1. avdeling

Avdeling for fysiologisk psykologi (1. avsnitt)

Avdeling for kognitiv psykologi (2. avsnitt)

Avdeling for psykometri (1. og 2. avsnitt)

Avdeling for sosialpsykologi (3. avsnitt)

Avdeling for personlighetspsykologi (4. avsnitt)

Avdeling for somatisk personlighetspsykologi (5. avsnitt)

Embetsstudiets 2. avdeling

Avdeling for klinisk psykologi (1.-3. avsnitt)

Klinisk avdeling for barn og ungdom (2. avsnitt)

Klinisk avdeling for unge og voksne (2. avsnitt)

Avdeling for praktisk pedagogisk psykologi (1.-3. avsnitt)

Avdeling for klinisk nevropsykologi (1.-3. avsnitt)

Avdeling for praktisk organisasjonspsykologi (3. avsnitt)

Etteruddanning (etter avsluttet embetsstudium)

Avdeling for allmennpsykologi

BJØRN CHRISTIANSEN, f. 1927, dr. philos. 1960, professor ved Universitetet i Bergen 1967.